

Posudek disertační práce A. Hudákové *Čeština ve vzdělávání dětí s vadou sluchu*

Téma předložené disertační práce je velmi závažné. Odborná veřejnost i zasvěcení laici se shodují v tom, jak je pro neslyšící děti důležité osvojit si psanou formu češtiny, ale na metody výuky a mnoho dalších otázek, které s tím souvisejí, jsou názory nejednotné. K tématu existuje bohatá literatura, odborná i popularizující, která nabízí vesměs dílčí pohledy na věc. Andrea Hudáková shromáždila a prostudovala velké množství informací, získaných z tištěných i elektronických zdrojů; je vidět, jak se jí zkoumaná problematika postupně rozrůstala a práce na tématu ji vedla k vyhledávání dalších a dalších materiálů a jejich kritickému hodnocení. Je třeba ocenit, že doktorandka jako první zpracovala téma češtiny (a obecněji téma mluveného jazyka) ve vzdělávání dětí s vadami sluchu opravdu komplexně, z různých zorných úhlů a v širokém interdisciplinárním kontextu. Komplikovanou a ne vždy snadno uchopitelnou problematiku srozumitelně vyložila a doplnila přílohami a bohatou bibliografií. Přiblížila tak celý soubor poznatků i problémů široké škále čtenářů: specialistům na jednotlivé aspekty hluchoty, odborníkům blízkých oborů, rodičům a učitelům dětí s vadami sluchu, zájemcům z řad laické veřejnosti a v neposlední řadě i dospělým neslyšícím.

Andrea Hudáková je zkušenou odbornicí v surdopedii a na vzdělávání dětí s vadami sluchu má jasný názor, který prolíná textem celé práce. V úvodních kapitolách se věnuje prostředkům vizuálně motorické komunikace a charakterizuje základní přístupy ke vzdělávání dětí s vadami sluchu: monolingvismus a monokulturalismus, bilingvismus a bikulturalismus a totální komunikaci. Těžištěm jejího zájmu je vzdělávání dětí prelingválně neslyšících. Je zastánkyní bilingvního a bikulturního vzdělávání, kdy prvním jazykem prelingválně neslyšícího dítěte žijícího v českém prostředí je český znakový jazyk. Ten je mu plně smyslově přístupný a od počátku je pro dítě nejen prostředkem komunikace, ale také součástí jeho kognitivního a sociálního vývoje; druhým jazykem je psaná forma češtiny. Tento názor je podložen závažnými argumenty.

Doktorandka si klade otázku, proč je úroveň gramotnosti dětí s vadami sluchu dlouhodobě tak nízká. Ve své práci představuje jak dílčí metody vzdělávání, tak ucelené vzdělávací programy užívané v českých i zahraničních školách pro děti s vadami sluchu. Podrobně analyzuje a kriticky hodnotí učebnice a různé typy učebních pomůcek, na kterých se podílely celé generace učitelů, a podává tak plastický obraz vývoje vzdělávání neslyšících na našem území. Na základě těchto analýz přesvědčivě dokládá, že nízká úroveň gramotnosti prelingválně neslyšících je důsledkem nevhodných vzdělávacích programů, které přes všechny proklamace dlouhodobě preferovaly logopedický nácvik mluvení a odezírání; ten u prelingválně neslyšících dětí nemůže přinést žádoucí výsledky. Mluvení a odezírání bylo často nadřazeno nejen čtení a psaní, ale i získávání vědomostí. Porovnáváním metod vzdělávání mezi sebou doktorandka ukazuje, že některé současné metody, které nevedou k žádoucímu cíli, mají své kořeny hluboko v minulosti, v učebnicích prvních ústavů pro hluchoněmé; právě recyklace nevhodných metod se podílí na recyklaci nízké úrovně

gramotnosti u prelingválně neslyšících dětí. Autorka se neomezuje jen na kritiku: dokládá, že žádoucí prvky bilingvismu byly ve vzdělávání neslyšících dětí uplatňovány už v 19. století v Praze. Pozitivně hodnotí takové současné metody a učební pomůcky, ve kterých je dětem psaná čeština prezentována jako cizí jazyk a v nichž není opomíjena gramatika.

V disertační práci se diskutuje i řada dílčích témat, např. názory na sluchový trénink dětí s vadou sluchu, výuka mluvené řeči a odezírání a její metody, specifika metod výuky čtení a psaní u dětí s vadami sluchu ve srovnání s jinými dětmi, funkční gramotnost a další. Společensky velmi závažná je kapitola poslední, ve které A. Hudáková analyzuje návrhy připravovaných státních maturit a dokládá, že státní maturity dostatečně nepřihlížejí ke specifickým potřebám osob s vadami sluchu, a do budoucna tak představují zásadní ohrožení jejich středoškolského (a tedy i vysokoškolského) vzdělávání. – Doktorandka věnuje značnou pozornost i terminologii, konkrétně výkladu užívaných termínů a jejich jednoznačnosti. Např. vysvětluje, proč nepovažuje za dost jednoznačný termín *neslyšící* (volí raději přívlastek *s vadou sluchu*), proč považuje za vhodné nahradit zavedený termín *oralismus* termínem *monolingvismus a monokulturalismus*, upozorňuje i na nejednoznačnost termínu *prelingválně neslyšící*.

K přednostem posuzované disertační práce patří přehledné uspořádání spleťté problematiky a srozumitelně formulovaný výklad. Práce je velmi obsáhlá a také obsažná; má 190 s. textu a 486 poznámek pod čarou; mnohé z těchto poznámek uvádějí podrobné doklady autorčiných zjištění, komentáře apod. Autorka využívala různých zdrojů, bibliografie je proto pro lepší orientaci čtenáře rozdělena na několik částí; jen mi není jasné, proč nejsou publikace jednoho autora řazeny chronologicky, ale abecedně, takové řazení orientaci značně ztěžuje. Po stránce formální je text pečlivě zpracován, má všechny potřebné náležitosti, překlepy jsou nečetné.

Závěrem: Doktorská disertační práce Andrey Hudákové *Čeština ve vzdělávání dětí s vadou sluchu* splňuje požadavky kladené na disertační práce v oboru český jazyk a ráda ji **doporučuju k obhajobě**. Protože jde o práci odborně i společensky závažnou, byla by žádoucí její publikace.

10. 2. 2009

Doc. PhDr. Iva Nebeská, CSc.